

CAMP OBERT

Cent anys del gran filòsof català

Es compleix el centenari del naixement de Josep Ferrater Mora, probablement el filòsof català més complet del segle XX, que va fer dialogar escoles i disciplines allunyades sense dogmes

TEXT PEP MARTÍ

El 30 d'octubre vinent es compliran 100 anys del naixement de Josep Ferrater Mora (Barcelona, 1912-1992). Deixeble de Joaquim Xirau a la Universitat de Barcelona, va cursar estudis de filosofia. L'any 1936, en esclatar la Guerra Civil, va combatre com a soldat de la República. El 1939, va veure's abocat a l'exili.

Ferrater Mora va viure a París, a Santiago de Xile i a l'Havana, abans de recalcar als Estats Units. Va ser allí, a partir de la fi dels anys quaranta, on va trobar la seva segona pàtria. Va ser professor al Bryn Mawr College de Filadèlfia, a Pennsilvània. Allí es va casar amb Priscilla Cohn i es va nacionalitzar. Tornaria a Catalunya després de la seva jubilació. Els anys vuitanta va rebre premis i distincions com la Creu de Sant Jordi i el premi Príncep d'Astúries d'humanitats.

Pensador liberal, d'ideologia progressista, catalanista, reticent a tot tipus de tribalisme ideològic o sectari, va preconitzar la complementarietat de teories i corrents oposats.

UN SENY QUIXOTESC

De Ferrater Mora se sol citar un breu assaig que va escriure, l'any 1944, quan era a l'exili, *Les formes de vida catalana*, que ha esdevingut un clàssic. Pel filòsof, els trets més característics dels catalans són la continuïtat, la mesura, el seny i la ironia. Josep Maria Terricabras, responsable de la Càtedra Ferrater Mora de la Universitat de Girona

Josep Ferrater Mora (1912-1991) fou el filòsof català més destacat del segle XX.

J. M. TERRICABRAS: «EL SEU CONCEPTE DE 'SENY' NO ERA PAS CONSERVADOR»

(<www.udg.edu>), descriu la significació de Ferrater: «Ell mateix deia anys més tard que, de fet, aquestes eren tan sols les mitges formes de vida catalana, perquè al costat del seny calia posar-hi la raixa. Però cal dir que per ell el seny no era la precaució, el no mullar-se mai, el ser caut... Ell parlava del seny com una categoria moral, en el sentit que cadascú havia de decidir amb seny el que volia. I que, sovint, el seny volia dir ser arriscat i contundent. El seu concepte de seny no era pas conservador».

Segons Ferrater, el seny no està enfrontat a l'idealisme o a la utopia. Al contrari, el considera proper al quixotisme fins a parlar de quixotisme assenyat. En les seves mateixes paraules: «L'autèntic seny no es limita a perseguir el que és més accessible, les realitats quotidianes i immediates; l'autèntic seny, diríem l'ideal del seny, és perseguir el que és just, convenient i correcte, encara que aquesta persecució sigui en alguns instants l'acció més insensata que hom pugui imaginar». El filòsof escriu a *Les formes de vida catalana* que pel català «el que menys importa és allò que el realista an-

Joaquim Xirau (Figueres, 1895 - Mèxic, 1946) va ser un dels mestres de Ferrater Mora. Fundador de la Unió Socialista de Catalunya i teoritzador d'una República basada en l'educació de nous ciutadans, va tastar també la prova de l'exili.

GONÇAL MAYOS: «IL·LUSTRA LA TRENCA DISSA QUE VA SER L'EXILI»

tiqxiotesecs persegueix obstinat: la victòria, l'èxit, la mera i nua eficàcia».

L'assaig sobre les formes de vida catalanes va causar un fort impacte en els ambients de la intel·lectualitat del país, aleshores encerclats per l'atmosfera resclosida i repressiva del franquisme. Un dels qui es van reconèixer influenciats per Ferrater Mora va ser Jaume Vicens Vives.

Terricabras subratlla el caràcter ple de punts d'interès de Ferrater: «Era filòsof però també va ser novel·lista, i fou finalista del premi Nadal, va fer cinema amateur, va escriure guions per a diversos films cinematogràfics, i té un vessant potser menys conegut com a defensor dels animals, en uns anys en què d'aquest tema encara no se'n parlava gaire» (vegeu peça). «Persona d'uns coneixements vastíssims -prosegueix Terricabras-, sens dubte influenciat en la seva joventut, com molts dels seus contemporanis, per Eugeni d'Ors. Però, a diferència de D'Ors, que té una producció més dispersa, en Ferrater el seu pensament està més condensat.»

UN PONT DE PENSAMENT

Gonçal Mayos, filòsof i professor de la Universitat de Barcelona, el considera «el filòsof català més complet del segle XX. I de l'Estat. Ortega y Gasset escriu millor que ell, i Unamuno en alguns moments és insuperable des del seu existencialisme, però crec que Ferrater és el més global. El seu *Diccionario de filosofía* és considerat el millor de tots d'entre els elaborats per una sola persona» (<www.ub.edu/histofilosofia/gmayos>). Es tracta d'una obra voluminosa, de quatre volums, que ell va fer sol i amb pocs mitjans, a partir de la proposta d'un editor cubà.»

Per Josep Maria Terricabras, «la principal aportació de Ferrater és la formulació del que ell anomena l'integracionisme, és a dir, la voluntat de fer dialogar escoles de pensament i disciplines allunyades. Ho teoritzava en obres cabdals com són *L'èsser i el sentit* (1968) i *De la matèria a la raó* (1979). En la seva creació filosòfica, ell rebutja la divisió de la realitat en dues parts antagòniques. Estava contra les visions duals dels grans problemes. En un altre sentit, és un dels qui primer treballen sobre lògica matemàtica».

Mayos ho corrobora: «Ell es nega a contraposar de forma radical Natura i Raó, Cos i Ment, Causalitat i Llibertat, elements que per ell s'han de vincular: Era un home amb una mentalitat molt oberta i allunyat de tota temptació dogmàtica de cap mena. Això fa que fos capaç de posar en contacte corrents tan diferents com l'existencialisme alemany (Heidegger) o francès (Sartre) amb la filosofia analítica anglosaxona, que ell va conèixer als Estats Units, i que era bàsicament empírica, positivista».

VÍCTIMA DE L'EXILI

Ha deixat escola? Mayos ho posa en dubte: «No gaire. Pensem que ell va deixar una forta petjada, però malauradament més a fora que no pas al seu país. Torna a Catalunya ja gran. Gràcies al seu diccionari és un autor de referència, però el seu cas il·lustra molt el que va suposar l'exili, que va ser una gran trencadissa. Això és pot dir tant del segle XX com del segle XIX. Quan

un pensador generava una escola, un canvi bruscat de règim o una guerra civil forçava al seu exili».

Sobre l'exili, Terricabras sosté que «malgrat el que va suposar, en el cas de Ferrater Mora també cal dir que va tenir elements afortunats per a ell, ja que la seva estada als Estats Units li va permetre conèixer a fons la filosofia anglosaxona. Pensem que ell s'havia format a Catalunya i coneixia la filosofia europea».

En el pla ideològic, Terricabras assenyalava que «era el que podríem dir un home d'esquerres, liberal i gens dogmàtic, que tenia clar el concepte de nació catalana i el paper de la llengua, i que, com molts de la seva generació, encara confiava en l'ideal iberista».

Influenciat en els anys joves per Joaquim Xirau i la línia de la Institució Libre de Ensenyanza, i empeltat més tard pels corrents anglosaxons, Ferrater Mora és un nom imprescindible del pensament català. ▲

→ Enemic de les curses de braus

PERSONATGE POLIFACÈTIC, FERRATER MORA VA SER UN GRAN DEFENSOR DELS DRETS DELS ANIMALS I UN CRÍTIC PUINYENT DE LA MAL ANGMENADA «FIESTA NACIONAL». EN DIVERSOS ARTICLES VA DESARMAR ELS ARGUMENTS EN PRO DE LA TAUROMÀQUIA

SEGONS ELL, NO HI HA UN TALL ENTRE L'ÈSSER HUMÀ I ELS ANIMALS DE L'ANTIGUITAT

Josep Maria Terricabras ens explica que «Ferrater Mora defensava l'existència d'un continuu entre els nostres avantpassats animals i l'èsser humà». A partir d'aquí, establir un tall estricte entre la persona i els animals era un error. Per això, ell va intervenir sovint en el debat sobre la tauromàquia. Quan el

Parlament de Catalunya va aprovar la llei contra les corridas, en el debat previ, el mateix Terricabras va recórrer als arguments de Ferrater. Aquest, davant de l'argument dels qui defensaven que entre «l'home espanyol» i el toro hi havia una connexió especial, va escriure en un article que «potser l'única relació especial entre l'home i el toro consisteix, al capdavant, que l'un i l'altre no són, després de tot, tan diferents».